

การบังคับตามคำชี้ขาด ของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ

สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์*

ปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้มีข้อตกลงระหว่างประเทศกับประเทศใดเกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ดังนั้น แม้คู่กรณีจะชนะคดีและได้รับคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมา แต่ก็มาบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในประเทศไทยไม่ได้ หากจะบังคับ เจ้าหนี้ดังกล่าวย่อมไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการเริ่มต้นฟ้องคดีต่อศาลไทยเป็นคดีใหม่ ในคดีใหม่นี้ ศาลไทยก็ไม่ถูกผูกมัดตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศแต่อย่างใด การพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องว่ากันไปตามพยานหลักฐานเสมือนเป็นคดีใหม่ เพียงแต่คำพิพากษาของศาลต่างประเทศอาจใช้เป็นหลักฐานในคดีขึ้นหนึ่งเพื่อสนับสนุนฟ้องของโจทก์ เท่านั้น

ทางออกประการหนึ่งของข้อจำกัดที่กล่าวถึงข้างต้น ได้แก่ การตกลงให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามสัญญาฉบับด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ ข้อดีของวิธีดังกล่าวอยู่ที่ว่าเมื่อคู่พิพาทฝ่ายที่เสนอข้อพิพาทชนะคดี และได้คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการจากต่างประเทศมาแล้ว สามารถบังคับคดีเอากับคู่พิพาทฝ่ายที่แพ้คดีในประเทศไทยได้^๑ โดยอาศัย Convention on The Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards ๑๙๕๘ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "New York Convention" ซึ่งมีประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกว่า ๑๐๐ ประเทศได้เข้าเป็นภาคี

หลักเกณฑ์สำคัญของอนุสัญญาดังกล่าวคือการที่ประเทศที่เป็นภาคียอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่ได้ทำขึ้นในประเทศที่เป็นภาคีด้วยกัน หลักการดังกล่าวได้กำหนดไว้ใน Article I และ Article V ของอนุสัญญาดังกล่าว ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อปี ๒๕๐๒ และได้อนุมัติเอาหลักการดังกล่าวเข้ามาไว้เป็นกฎหมายภายในของประเทศ ดังปรากฏอยู่ในมาตรา ๔๑, มาตรา ๔๓ และ มาตรา ๔๔ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว

* Partner บริษัท ฮันตัน แอนด์ วิลเลียมส์ (ไทยแลนด์) จำกัด

^๑ คู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องเป็นภาคีของอนุสัญญา

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงการดำเนินการโดยสังเขปของการดำเนินการเพื่อขอให้
บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศในประเทศไทย บนสมมุติฐานว่า ได้มีการดำเนิน
คดีอนุญาโตตุลาการในต่างประเทศจนกระทั่งคู่พิพาทฝ่ายเสนอข้อพิพาทชนะคดีและได้คำชี้ขาดของ
อนุญาโตตุลาการแล้วและต่อมาต้องการบังคับคดีเอกกับทรัพย์สินของคู่พิพาทฝ่ายแพ้คดีในประเทศไทย

๑. ต้องบังคับตามคำชี้ขาดโดยพยานศาลไทย

คู่พิพาทฝ่ายชนะคดีจะดำเนินการบังคับคดีในประเทศไทยโดยทันทีเลยไม่ได้ แต่จะต้องยื่นคำร้อง
ต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้มีคำพิพากษาให้บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศเสียก่อน
ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา ๔๑ ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีบทบัญญัติกำหนดศาลที่มีเขตอำนาจตาม
กฎหมายฉบับนี้ไว้ในมาตรา ๔ ว่า “ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือ
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค หรือศาลที่มีการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ
อยู่ในเขตศาลหรือศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณา
พิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้เสนอต่ออนุญาโตตุลาการนั้น เป็นศาลที่มีเขตอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้”
จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดศาลที่มีเขตอำนาจไว้หลายศาล
และการใช้คำว่า “หรือ” คำนะหว่างศาลต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้แปลได้ว่าเป็นเรื่องที่คู่กรณีอาจใช้สิทธิเลือก
ศาลที่จะยื่นคำร้องได้

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า ศาลที่มีเขตอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ควรเป็นเรื่องที่
กำหนดแน่นอนโดยลักษณะของคดี ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ให้สิทธิคู่กรณีที่จะเลือกศาลเองได้ ผู้เขียนเห็นว่า
กรณีการยื่นคำร้องเพื่อให้บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนี้ หากให้สิทธิคู่พิพาทเลือกศาลเอง
ได้อาจเกิดปัญหาข้อกฎหมายขึ้นได้ เช่น คู่พิพาทเลือกที่จะเสนอคดีต่อศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมี
ภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล แต่ศาลดังกล่าวไม่ใช่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ กรณี
เช่นนี้ ก็อาจมีปัญหว่าศาลที่คู่พิพาทเสนอดิฉัน มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือไม่ เพราะ
คดีประเภทนี้ที่จริงต้องอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง
ประเทศตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณา
คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๗ (๑๑) ทั้งมาตรา ๘ ของพระ
ราชบัญญัติเดียวกันยังบัญญัติข้อห้ามตายตัวว่าหากคดีใดที่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
การค้าระหว่างประเทศที่จะพิจารณาพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้ศาลอื่นรับคดีไว้พิจารณา

๒. กำหนดเวลาในการยื่นคำร้อง

มาตรา ๔๒ ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ บัญญัติให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้ ภายในกำหนด ๓ ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามคำชี้ขาดได้

สำหรับการเริ่มนับระยะเวลา เป็นที่น่าสังเกตว่าถ้อยคำในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ใช้คำว่า “นับแต่วันที่อาจบังคับตามคำชี้ขาดได้” ที่เป็นอย่างนี้ ผู้เขียนเข้าใจว่า ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ นั้น อาจมีผลทำให้คู่พิพาทฝ่ายชนะคดีอาจยังไม่สามารถบังคับตามคำชี้ขาดได้ทันทีแม้จะได้มีการส่งสำเนาคำชี้ขาดให้แก่คู่กรณีแล้วก็ตาม เช่น ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายแพ้คดี ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลเพิกถอนคำชี้ขาดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔๐ หรือในกรณีที่คู่พิพาทยื่นคำร้องต่อคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดในคำชี้ขาด หรือตีความหรืออธิบายข้อความส่วนหนึ่งส่วนใดในคำชี้ขาด หรือทำคำชี้ขาดเพิ่มเติมตามมาตรา ๓๙ เป็นต้น ดังนั้น แม้จะได้มีการส่งสำเนาคำชี้ขาดให้แก่คู่กรณีแล้วก็ตาม แต่หากเกิดกรณีดังกล่าวข้างต้น คู่พิพาทฝ่ายที่ชนะคดี ก็น่าจะยังไม่สามารถบังคับคดีตามคำชี้ขาดได้ทันที คงต้องรอให้การพิจารณาของศาลหรือการดำเนินการของคณะอนุญาโตตุลาการในเรื่องดังกล่าวเสร็จสิ้นลงก่อน

๓. ค่าขึ้นศาล

การยื่นคำร้องเพื่อขอให้บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ เป็นคดีที่ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามทวนทรัพย์โดยมีกำหนดไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ หากทวนทรัพย์ไม่เกินห้าสิบล้านบาท เสียค่าขึ้นศาลร้อยละ ๑ ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับแต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ส่วนของทวนทรัพย์ที่เกินกว่าห้าสิบล้านบาท จะเสียค่าขึ้นศาลร้อยละ ๐.๑^๒

๔. หลักฐานที่ต้องใช้แสดงต่อศาล

มาตรา ๔๒ วรรคสองของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดหลักฐานที่คู่สัญญาฝ่ายชนะคดีจะต้องแสดงต่อศาลไว้ ดังนี้

- (ก) ต้นฉบับคำชี้ขาดหรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง
- (ข) ต้นฉบับสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง
- (ค) คำแปลเป็นภาษาไทยของคำชี้ขาดและสัญญาอนุญาโตตุลาการ

^๒ หากเป็นการขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ หากทวนทรัพย์ไม่เกินห้าสิบล้านบาท เสียค่าขึ้นศาลร้อยละ ๐.๕ ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับแต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท ส่วนของทวนทรัพย์ที่เกินกว่าห้าสิบล้านบาท จะเสียค่าขึ้นศาลร้อยละ ๐.๑

๕. การพิจารณาของศาลและเหตุที่ศาลจะปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดให้

ในการพิจารณาคดีเพื่อขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนี้ เป็นหลักการสากลโดยทั่วไปว่า ศาลจะไม่ลงวินิจฉัยในเนื้อหาข้อเท็จจริงของคดี (Merit of the case) เพราะเป็นเรื่องที่อนุญาโตตุลาการได้รับฟังพยานหลักฐานวินิจฉัย และทำคำชี้ขาดมาก่อนหน้าแล้ว

ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ บัญญัติว่าศาลมีอำนาจปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดให้ก็ต่อเมื่อคู่กรณีฝ่ายแพ้คดีพิสูจน์ต่อศาลได้ใน ๘ กรณี ดังต่อไปนี้เท่านั้น

๑. สัญญาตามสัญญาอนุญาโตตุลาการฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น

๒. สัญญาอนุญาโตตุลาการไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายแห่งประเทศที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้หรือตามกฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาดนั้น ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงดังกล่าว

๓. ไม่มีการแจ้งให้ผู้ซึ่งจะถูกบังคับตามคำชี้ขาดรู้ล่วงหน้าโดยชอบถึงการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการหรือการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ หรือบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้าสู่คดีในชั้นอนุญาโตตุลาการได้เพราะเหตุประการอื่น

๔. คำชี้ขาดวินิจฉัยข้อพิพาทซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำชี้ขาดวินิจฉัยเกินขอบเขตแห่งข้อตกลงในการเสนอข้อพิพาทต่อคณะอนุญาโตตุลาการ แต่ถ้าคำชี้ขาดที่วินิจฉัยเกินขอบเขตนั้นสามารถแยกออกได้จากคำชี้ขาดส่วนที่วินิจฉัยในขอบเขตแล้วศาลอาจบังคับตามคำชี้ขาดส่วนที่วินิจฉัยอยู่ในขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือข้อตกลงนั้นก็ได้

๕. องค์ประกอบของคณะอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการมิได้เป็นไปตามที่คู่พิพาทได้ตกลงกันไว้ หรือมิได้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาดในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้ หรือ

๖. คำชี้ขาดยังไม่มีผลผูกพัน หรือได้ถูกเพิกถอน หรือระงับใช้เสียโดยศาลที่มีเขตอำนาจหรือภายใต้กฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาด เว้นแต่ในกรณีที่ยังอยู่ในระหว่างการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจทำการเพิกถอนหรือระงับใช้ซึ่งคำชี้ขาด ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาคดีที่ขอบังคับตามคำชี้ขาดไปได้ตามที่เห็นสมควร และถ้าคู่พิพาทฝ่ายที่ขอบังคับตามคำชี้ขาดร้องขอ ศาลอาจสั่งให้คู่พิพาทฝ่ายที่จะถูกบังคับวางประกันที่เหมาะสมก่อนก็ได้

๗. คำชี้ขาดนั้นเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่สามารถจะระงับโดยการอนุญาโตตุลาการได้ตามกฎหมาย

๘. ถ้าการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

กรณีนี้ที่ ๑ ถึง ๖ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๓ ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๕๕ และภาระการพิสูจน์เป็นของคู่พิพาทฝ่ายแพ้คดี ส่วนสองกรณีหลังได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๔ หลักการทั้ง ๘ กรณีดังกล่าว เป็นหลักการที่นำมาจากหลักการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศที่ได้กำหนดไว้ใน Article V ของ New York Convention ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกนั่นเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้ง ๘ กรณีไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปดูเนื้อหาข้อเท็จจริงของคดีแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของการดูว่าคำชี้ขาดได้มีการดำเนินกระบวนการไปอย่างถูกต้องตามขั้นตอน (Due process) หรือไม่ ดังนั้น หากไม่เข้ากรณีใดกรณีหนึ่งที่ศาลจะยกขึ้นปฏิเสธการบังคับตามคำชี้ขาดได้แล้ว ศาลก็จะบังคับให้ตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

๖. การดำเนินคดีของคู่พิพาท คู่พิพาทฝ่ายชนะคดีต้องแสดงหลักฐานได้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และต้องนำสืบข้อเท็จจริงในคดีโดยอิงตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการเป็นหลัก

ในส่วนของคู่พิพาทฝ่ายแพ้คดี กฎหมายกำหนดว่าคู่พิพาทฝ่ายแพ้คดีจะยกข้อต่อสู้เพื่อให้ศาลปฏิเสธการบังคับตามคำชี้ขาดได้ ๘ กรณีดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น ดังนั้น คู่พิพาทฝ่ายแพ้คดีจะต่อสู้คดีว่าตนไม่ต้องรับผิดเพราะไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาโดยให้ศาลลงไปในวินิจฉัยในเนื้อหาข้อเท็จจริงของข้อพิพาทที่อนุญาโตตุลาการได้วินิจฉัยและชี้ขาดมาแล้วไม่ได้

๗. การอุทธรณ์คำสั่งหรือพิพากษาของศาล ประเด็นว่า คู่ความจะใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลได้หรือไม่นั้น มาตรา ๔๕ ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๕๕ บัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล เว้นแต่

- การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
 - คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
 - คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ
 - ผู้พิพากษา หรือตุลาการซึ่งพิจารณาคดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ในคำพิพากษา หรือ
 - เป็นคำสั่งเกี่ยวกับการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่พิพาทตามมาตรา ๑๖
- วรรคสุดท้ายของมาตรา ๔๕ บัญญัติให้การอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้ทำโดยอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาหรือศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี

๘. การบังคับคดี เมื่อได้คำสั่งหรือพิพากษาของศาลก็ให้บังคับตามคำชี้ขาดแล้ว การดำเนินการบังคับคดีอาทิกับคู่พิพาทฝ่ายแพ้คดี คงดำเนินการไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เหมือนเช่นคดีแพ่งโดยทั่วไป